

Галина ЛОКАРЄВА,
завідувач кафедри акторської майстерності
Запорізького національного університету,
доктор педагогічних наук, професор
Запоріжжя, Україна

ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПОКАЗНИК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО АКТОРА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підготовка майбутніх акторів у вищій школі має прикладну спрямованість, тому кожен навчальний предмет орієнтує здобувача освіти на майбутню професійну діяльність. Формування та розвиток творчої особистості ґрунтується на оволодінні науковими знаннями, вміннями та навичками, необхідними для здійснення творчої фахової діяльності, для виконання професійних функцій. Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності відповідає високому рівню сформованості фахових компетентностей, які забезпечують конкурентоздатність у галузі театрального мистецтва.

Компетентнісна парадигма в мистецькій освіті взагалі, та в театральній зокрема, набула актуальності і стала критично нагальною. Компетентнісний підхід трансформує традиційні орієнтири мистецької освіти, це означає не тільки накопичення знань, умінь, навичок, а здатність до застосування усього арсеналу професійного тезауруса у творчій сценічній діяльності, різного рівня узагальнення, творчого мислення, здатність до прогнозованих передбачуваних результатів, орієнтованих на продуктивну фахову діяльність. Такий підхід є не тільки набуття і засвоєння знань, виконавських умінь, які забезпечать майбутній розвиток творчих якостей студентів у галузі мистецтва, а вже під час професійної підготовки уможливить вироблення здатності до їх критичного і самокритичного переосмислення, оцінювання себе та освітнє середовище. Не тільки загальна мистецька обізнаність, а практичне використання власних мистецьких досягнень, формування загальної і фахової культури має становити мету підготовки майбутнього актора.

Питанням компетентнісного підходу в галузі мистецької освіти присвячені праці вітчизняних учених Н. Гуральник, А. Козир, О. Лобової, Л. Масол, Г. Ніколаї, Г. Падалки й ін.

Фахова компетентність майбутніх акторів – це система теоретичної та практичної готовності до професійної сценічної діяльності, що являє собою єдність загальних та спеціальних компетентностей, які складають структурований набір змістових складових професійної діяльності фахівця та ґрунтується на професійній свідомості і акторському інтелекті.

Фахова компетентність актора спрямована на готовність забезпечувати нагальні духовні та естетичні потреби суспільства засобами театрального мистецтва та кіномистецтва, досліджувати та критично аналізувати актуальні культурно-мистецьких процеси та явища, створювати ідейний задум та практично його реалізувати на високому художньому рівні синтетичних за своєю природою творчих сценічних проєктів різноманітних видів і жанрів.

Одним із чинників готовності майбутнього актора до професійної діяльності є його психологічна готовність працювати у творчому колективі, усвідомлювати своє місце в ньому, свою значущість.

У психології поняття «готовність» визначається як психологічно-емоційна спроможність особистості до дій в певній діяльності; це сукупність властивостей і стану особистості; це концентрований показник діяльнісної суті особи, міра її професійної здібності.

Психологічна готовність актора містить з однієї сторони запас професійних знань, умінь і навичок; з іншої - риси особистості: переконання, професійні здібності, інтереси, професійну пам'ять, мислення, увагу, творчо-мистецьку спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечать успішне виконання професійних функцій.

Зміст психологічної готовності майбутнього актора складають інтегральні характеристики особистості, а саме: інтелектуальні, емоційні і вольові

властивості, професійно-моральні переконання, художньо-естетичні потреби, цінності, професійні знання, вміння і навички, акторські здібності.

Структура психологічної готовності майбутнього актора до професійної діяльності містить такі компоненти:

- мотиваційний;
- пізнавально-аксіологічний ;
- емоційно-вольовий;
- психофізичний;
- рефлексивний.

Позитивна мотивація до професійного вибору здобувачем освіти в подальшому визначає можливості та перспективи особистого творчого розвитку, володіння основними засобами психологічної саморегуляції; проявляється через яскраво виражений інтерес до професії; бажання в майбутньому досягти громадського визнання; прагнення бути корисним людям, суспільству, результатами своїх творчих здобутків, стверджувати театральний імідж України на міжнародній арені. Мотиви вибору професії значною мірою визначаються мотивами опанування професійними компетентностями. Вони зумовлюють ставлення здобувача освіти до навчання і його результатів, впливають на організацію самостійної роботи, на здатність обирати засоби мистецького (сценічного) самовираження.

Важливе значення у творчій діяльності припадає на внутрішню мотивацію, яка пов'язана з більш високим рівнем когнітивної гнучкості, креативності, зростанням самоповаги, переважанням позитивних емоцій, інтересу, задоволенням як від навчальної діяльності, так і від творчої роботи.

Пізнавально-аксіологічна готовність майбутнього фахівця визначається його здатністю до роботи з науковими філософськими, мистецтвознавчими, психолого-педагогічними літературними джерелами з метою генерування нових ідей та їх реалізації у творчо-виробничій діяльності, розробляти ідейно-тематичну концепцію вистави та критичного аналізу актуальних культурно-мистецьких процесів і явищ. Це внутрішня потреба у вдосконаленні свого

професійного тезауруса на підґрунті як суспільно значущих, так і особистісних ціннісних орієнтацій.

Емоційно-вольовий компонент психологічної готовності – це комплекс психологічних характеристик, які визначають якість професійної творчої діяльності, а саме акторської майстерності: різноманітність почуттів, вольові якості, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності майбутнього актора, його емоційний тонус, емоційну сприйнятливість, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість, самостійність, самокритичність, самоконтроль.

Психофізичний компонент готовності майбутнього актора до сценічної діяльності – це складна ієрархічна система, що саморегулюється і являє собою динамічну єдність внутрішніх та зовнішніх складових. Це взаємозв'язок роботи мозку, психіки та функціональних систем тіла актора (рухи, пластика, міміка), включаючи такі аспекти, як емоції, відчуття, увагу, пам'ять та фізіологічні зміни. Психофізика для актора є фахово-визначальною характеристикою в системі професійно матрикулу та забезпечується здатністю відчувати природу та характер відтворюваної події та демонструвати властивий їй темпоритм.

Рефлексивний (оцінювальний) компонент передбачає самооцінку своєї професійної підготовки, вміння адекватно оцінювати свої можливості на когнітивному, емоційно-почуттєвому та фізичному рівні, а також бачити себе очима інших, що і забезпечує відповідність процесу розв'язання професійних завдань оптимальним зразкам. Рефлексія дозволяє актору зазирнути у свій внутрішній світ, у внутрішній світ свого персонажу через критичне осмислення власних думок, почуттів, вчинків («як би зробив я»). Здатність до критичного мислення, до проведення контекстного аналізу власних дій та вчинків формує «Я-концепцію» майбутнього актора.

Отже, психологічна готовність майбутнього актора залежить від багатьох факторів: мотивації, змісту праці, рівня сенсорного навантаження, вихідного рівня активності нервової системи, індивідуальних властивостей вищої

нервової діяльності. Сформовані фахові компетентності, як загальні, так і спеціальні, є показником психологічної готовності майбутнього актора до професійної діяльності, яка включає в себе такий важливий компонент як потребу фахівця в професійному самовдосконаленні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маньковська О. Ю. Формування сценічної майстерності майбутніх акторів як наукова проблема: аналітичний огляд. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». 2019. Вип. 3. С. 161–167.
2. Масол Л. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти : посібник для вчителя. Київ : Педагогічна думка, 2010. 232 с.
3. Мельник О., Локарева Г.В. Акторський тренінг як засіб формування і вдосконалення психофізичного апарату актора. «Методологічні та практичні проблеми професійної підготовки акторів та дизайнерів»: матеріали VI науково-методичного семінару . Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. С.128-133.
4. Топорівська Я.В., Ванюга Л.С., Калаур С.М. Теоретико-практичні аспекти формування акторської майстерності в майбутніх акторів. Теорія і методика професійної освіти. Вип.78.Том 2. 2024.С.107-110.

